

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОПОРЦІЙ ВІДТВОРЮВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

ПІСКУН А.В.

аспірантка кафедри статистики

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

Економіка – це конкретна форма існування суспільного виробництва, яка представляє собою багаторівневу систему. Багато елементів різного функціонального призначення об'єднані в єдине ціле загальною для всіх ціллю виробництва необхідних для існування і розвитку людського суспільства матеріальних і духовних благ і послуг.

Об'єктивно необхідною умовою нормального функціонування економічної системи є відповідність між її елементами. Саме такі стійкі, кількісно визначені співвідношення називають пропорціями.

Проблемами макроекономічної пропорційності та збалансованості займалися багато економістів. Найбільш значимі серед них три моделі: «Економічна таблиця» Ф.Кене, теорія відтворення К.Маркса, міжгалузевий баланс В.Леонт'єва.

Сьогодні ж питанням пропорційності розвитку економіки займаються такі вчені, як: Милашко О.Г., Підгорний А.З., Шинкарук Л.В. та інші [1-3].

Пропорції відтворювального процесу можна класифікувати так:

1. Зовнішньоекономічні пропорції – відображають співвідношення між експортом та імпортом країни, іноземними інвестиціями в країну та з країни, потоками іноземної валюти з та в країну. Ця група пропорцій впливає на рівень і якість життя населення країни.

2. Структурні пропорції – співвідношення між окремими елементами та економіки, які забезпечують її участь у територіальному розділі праці та розвитку господарського комплексу. До них належать співвідношення між добувною і переробною галузями, потребою у транспортному обслуговуванні та розвитком

різних видів транспорту, між джерелами доходів населення і напрямками його використання тощо.

3. Соціально-економічні пропорції відображають внутрішньорегіональні проблеми, вирішенням яких повинні займатися відповідні органи. До соціально-економічних пропорцій можна віднести співвідношення між чисельністю населення і масштабами розвитку невиробничої сфери та її структурою; між структурою економіки та рівнем розвитку соціальної сфери.

4. Економіко-демографічні пропорції відображають взаємозв'язки демографічних і економічних процесів економічного відтворення. Такими є співвідношення між приростом і вибуттям трудових ресурсів; між трудовими ресурсами та наявністю робочих місць; міським і сільським населенням.

5. Економіко-екологічні пропорції характеризують співвідношення між ємністю природного потенціалу та рівнем соціально-економічного розвитку країни.

6. Фінансово-економічні пропорції пов'язані з кругообігом матеріальних і фінансово-грошових ресурсів. Це співвідношення між внутрішніми та зовнішніми фінансовими джерелами між соціально-економічним навантаженням і фінансовими можливостями суб'єктів господарювання; між статтями доходів і витрат бюджетів областей тощо.

7. Макроекономічні пропорції – це кількісна характеристика функціонування національної економіки.

Залежно від характеру елементів і змісту економічних явищ, зв'язки між якими відображаються в пропорціях, на макроекономічному рівні розрізняють такі основні види структурних співвідношень:

1. Галузеві пропорції, які ділять на: міжгалузеві – характеризують частку окремих галузей у загальному обсязі виробництва та структуру галузевого розподілу виробничих і фінансових ресурсів; внутрішньогалузеві – це пропорції, які виражають співвідношення між взаємозв'язаними виробництвами всередині однієї галузі.

2. Територіальні – це кількісні співвідношення між підрозділами, сферами, галузями в рамках у рамках адміністративно-територіальних одиниць.

3. Відтворювальні пропорції. Вони мають вирішальне значення, тому що характеризують співвідношення між: виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання, фондом заміщення і величиною знов створеної вартості (чистої продукції) за рік, нагромадженням і споживанням.

По методу визначення макроекономічні пропорції можна класифікувати наступним чином:

1. Натурально-речові пропорції характеризують співвідношення між виробництвом і споживанням окремих видів продукції.

2. Вартісні пропорції характеризують співвідношення між окремими елементами вартості створеного національного продукту – це грошової виручки та доходів у сферах виробництва та послуг тощо.

3. Трудові пропорції показують співвідношення трудових ресурсів між сферами діяльності, містом і селом, окремими галузями та регіонами.

При цьому основними, визначаючими являються пропорції між фондами споживання та заощадження у національному доході. Від даної пропорції залежать темпи розширеного виробництва, хід соціальних і виробничих проблем тощо.

На основі статистичних даних розрахуємо співвідношення між валовими заощадженнями та споживанням. За базу розрахунку взято валовий наявний дохід, оскільки «... саме валовий національний наявний дохід є реальним доходом, який використовується для кінцевого споживання та заощадження нації... Заощадження виступають потенційним джерелом інвестицій та визначають темпи економічного зростання, розвиток науково-технічного прогресу, добробут населення» [4, с.21].

2008 р. ознаменувався стрімким збільшенням частки кінцевих споживчих витрат у валовому наявному доході, яка склала більше 79%. Саме з 2008 року чітко починає простежуватися тенденція до збільшення споживання, при цьому обсяг валового наявного доходу також зменшується. Так до 2008 року валовий наявний дохід України характеризувався постійним збільшенням, а в 2009 році порівняно з 2008 знизився на 3,3%.

Пропорції споживання і заощадження у національному доході України [5]

Рік	Валовий наявний доход, млн. грн.	Споживання, млн. грн.	Доля споживання у ВНД, %	Заощадження, млн. грн.	Доля заощаджень у ВНД, %
2000	169878	127982	75	41896	25
2001	208592	156344	75	52248	25
2002	232957	170325	73	62632	27
2003	275954	201624	73	74330	27
2004	355364	245556	69	109808	31
2005	451241	337879	75	113362	25
2006	551886	424906	77	126980	23
2007	735798	558581	76	177217	24
2008	956375	758902	79	197473	21
2009	924572	772826	84	151746	16
2010	1111879	914230	82	197649	18
2011	1321414	1113008	84	208406	16
2012	1486161	1287542	87	198619	13

Це пов'язано, скоріше всього, зі світовою економічною кризою, яка не могла оминати Україну як безпосереднього учасника світових подій. Проте вже наступного 2010 року наявний доход України збільшився на 20,3 % порівняно з 2009 роком, або на 16,3 % порівняно з 2008 роком. Можемо сподіватися, що намічена тенденція збільшення обсягів валового наявного доходу в Україні збережеться й надалі. В 2009 р. частка кінцевих споживчих витрат продовжує збільшуватися (складає майже 84%). Це пов'язано, скоріше всього, не з ростом обсягів споживання, а зі стрімким збільшенням цін у кризовий період. Споживання в 2010 р. зменшилося на 1 в. п. та склало 82% валового наявного

доходу. Проаналізувавши отримані результати, можна зробити висновок, що українці «проїли» за розглянутий період у середньому 76% валового наявного доходу.

Пошук оптимальних пропорцій дуже актуальний для побудови нових економічних програм розвитку країни. Можливо, потрібно звернутися до міжнародних розрахунків та співставлень.

Література:

1. Милашко О. Г. Статистичний аналіз динаміки макроекономічних пропорцій за даними таблиці «витрати-випуск» / О. Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2009. – Вип. 35. - С. 401-406.

2. Підгорний А.З. Система національних рахунків: навч. посіб. / А.З. Підгорний, О.Г. Милашко. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – 121 с.

3. Шинкарук Л.В. Співвідношення та взаємозалежність доходу, споживання і заощаджень // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету. Серія: Економічні науки. – Чернівці, 2002. – Вип. IV. – С. 49-54.

3. Національні заощадження та економічне зростання / За ред. д-ра екон. наук Кваснюка Б.Є. – К.: МП «Леся», 2000. – 304 с.

4. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua/>.